ความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบกับความรับผิดของรัฐ
STATE LIABILITY FOR THE DAMAGE CAUSED BY TERRORISM AND INSURGENCY

อัญชนา สาเรือง *
Unchana Saruang

บทคัดย่อ

จากการศึกษาเรื่องความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบกับความรับผิดของรัฐ พบว่า รัฐไม่ต้องรับผิดในความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบ เนื่องจากหน้าที่ตามกฎหมายในการป้องกันและจัดการการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบเป็นหน้าที่ทั่วไปที่รัฐไม่ต้องรับผิดจากการงดเว้นหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ ยกเว้นกรณีที่รัฐมีหน้าที่ที่เฉพาะเจาะจงซึ่งกำหนดให้รัฐต้องปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือหน้าที่ของรัฐนั้นมีความสัมพันธ์เป็นพิเศษให้ต้องรับผิด และกรณีที่รัฐมีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงจนเกิดความเสียหายขึ้น ดังนั้น เพื่อให้ผู้เสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบได้รับการอำนวยความยุติธรรม รัฐจึงควรกำหนดให้มีมาตรการทางกฎหมายเพื่อให้ผู้กระทำความผิดมารับโทษและชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

คำสำคัญ

การก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบ, ความรับผิด, ความช่วยเหลือ

* นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : usarua.oil@gmail.com

Graduate student of Master of Laws Program in Public Law, Faculty of Law, Thammasat University. Email address : usarua.oil@gmail.com

ABSTRACT

From the study of terrorism and insurgency damage to state liability, it was found that the state was not liable for damage from terrorism and insurgency. Since the legal duty to prevent and manage terrorism and incitement is a general duty, the state is not liable for refraining from or abstaining from duty. Unless the state has a specific duty which requires the State to act in a certain way to fulfill its objectives or the duty of that State to have a special relationship, it shall be liable. And if the state is deliberately or negligently negligent. The damage. So that the victims of terrorism and insurgency get. Justice The state should set up legal measures to punish the perpetrator. Penalties and compensation for the damage.

Keywords

Terrorism and insurgency, Liability, Recovering, Assissting

บทนำ

ในการศึกษาเรื่องความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบกับความรับผิดของรัฐนั้น ผู้ศึกษาพบว่าแม้ว่ารัฐจะมีหน้าที่ตามกฎหมายในการป้องกันและ จัดการการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบ แต่หน้าที่นั้นไม่ส่งผลให้เกิดความรับผิดของรัฐโดยปราศจากความผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นก็เนื่องมาจากรัฐยังไม่มีการกระทำใด ๆ ซึ่งรวมถึงการงดเว้นหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ด้วย โดยรัฐจะรับผิดในความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบในกรณีที่หน้าที่ของรัฐนั้นมีความสัมพันธ์เป็นพิเศษหรือเป็นหน้าที่ที่เฉพาะเจาะจงซึ่งกำหนดให้รัฐต้องปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดให้บรรลุวัตถุประสงค์ และกรณีที่รัฐมีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงจนเกิดความเสียหายขึ้น ซึ่งการที่รัฐได้ให้ความช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบไปนั้นไม่ใช่กรณีที่รัฐเป็นผู้มีส่วนรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด ทั้งนี้ประเทศไทยยังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบกล่าวคือ

การก่อการร้ายมีลักษณะต่างจากความผิดทั่วไป (common crime) กล่าวคือ ผู้ก่อการร้ายมิได้มุ่งประสงค์ในชีวิตทรัพย์สินใดโดยเฉพาะเจาะจงหากแต่มีความมุ่งหมายเพื่อสร้างความปั่นป่วนให้เกิดความหวาดกลัวในหมู่ประชาชนโดยเฉพาะกับพลเรือนเพื่อที่จะข่มขู่รัฐบาล [1] เช่นเดียวกับคำว่าการก่อความไม่สงบซึ่งเป็นการอธิบายของผู้บังคับใช้กฎหมายถึงรูปแบบของการก่อให้เกิดความวุ่นวาย เช่น การเดินขบวนประท้วง การจลาจล การก่อวินาศกรรม และรูปแบบของอาชญากรรมอื่น ๆ [2] โดยผู้ก่อความไม่สงบนั้นมีความมุ่งหมายที่จะให้สาธารณชนและรัฐบาลได้รับทราบหากแต่ต่อมาได้บานปลายขึ้นจนเกิดความวุ่นวาย [3] ทั้งนี้เป็นที่ทราบกันดีว่าการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบได้ก่อให้เกิดความเสียหายในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นจำนวนมาก แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่คือผู้เสียหายไม่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายเอากับผู้ก่อการร้ายและผู้ก่อความไม่สงบได้

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี

---

[1] ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 10. (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2556), น. 32.

[2] WJ Schurink, Ina Snyman and WF Krugel, Victimization Nature and Trend, (South Africa : Gutenberg Book Printing , 1992), p. 416.

[3] David Black, What to Do When the Shit Hits the Fan, (New York : Skyhorse Publishing, 2007), p. 212.

อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบของการกระทำที่เป็นละเมิดนั้น จะประกอบด้วย ต้องเป็นการกระทำที่จงใจหรือประมาทเลินเล่อซึ่งหมายรวมถึงการละเว้นการกระทำที่กฎหมายกำหนดไว้โดยชัดแจ้งด้วย [4] จึงมีประเด็นว่าการที่รัฐมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในและความปลอดภัยของรัฐ รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของปัจเจกบุคคล [5] รัฐจำต้องรับผิดในความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบหรือไม่ อย่างไร ทั้งนี้ ดร.เขมภูมิ ภูมิถาวร ได้ให้ความเห็นว่าการก่อการร้ายเป็นภัยที่คุกคามความสงบสุขของประเทศและโลกโดยส่วนรวม และประสงค์ให้เกิดความเสียหายแก่รัฐหรือประชาชนทั่วไป ขณะที่การกระทำละเมิดเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลโดยผู้ที่กระทำละเมิด โดยมิได้มุ่งหวังต่อบุคคลที่สามเหมือนกับการก่อการร้าย รัฐซึ่งมีหน้าที่ในการควบคุมการก่อการร้ายและดูแลความปลอดภัยของประชาชน จึงต้องรับผิดชอบหากไม่สามารถรักษาความปลอดภัยแก่ประชาชนของตนได้ [6]

หลักความรับผิดจะอยู่บนพื้นฐานของความผิด (Fault) ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของความรับผิดก็เพื่อให้ผู้กระทำชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย [7] การพิจารณาความรับผิดของรัฐก็เช่นเดียวกันโดยต้องพิจารณาว่ารัฐกระทำการใดอันเป็นความผิดที่จะต้องรับผิดหรือไม่ กล่าวคือรัฐได้กระทำการ งดเว้นการกระทำการ หรือละเว้นการกระทำการจนก่อให้เกิดความเสียหายนั้นหรือไม่ ซึ่งฝ่ายปกครองจะต้องดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดและการดำเนินการนั้นฝ่ายปกครองจะต้องทำด้วยความรับผิดชอบ [8]

---

[4] จิ๊ด เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่ง ลักษณะละเมิด. พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), น. 144.

[5] วรเจตน์ ภาคีรัตน์, คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน, (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), น. 73.

[6] เขมภูมิ ภูมถาวร, รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การก่อการร้ายและแนวทางในการเยียวยาผู้เสียหาย (Terrorism and Compensation for the victims), (เสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มธ., 2558), น. 14.

[7] อนันต์ จันทรโอภากร, โครงสร้างพื้นฐานกฎหมายลักษณะละเมิดรวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์. (กรุงเทพมหานคร : พี.เค.พริ้นติ้งเอ้าส์, 2531), น. 97.

[8] มองเตสกิเออ, บารอน ชาร์ลส์ เดอ เซอกองดาด์, เจตนารมณ์แห่งกฎหมาย (De l’ esprit des lois), แปลโดยวิภาวรรณ ตุวยานนท์ (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528). น.17.

ทั้งนี้ หากพิจารณาโครงสร้างและลักษณะของกฎหมายสามารถจำแนกหน้าที่ของฝ่ายปกครองได้ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ หน้าที่ที่มีลักษณะทั่วไปและหน้าที่ที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง โดยหน้าที่ที่มีลักษณะทั่วไปเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่หรือมอบหมายภารกิจให้ฝ่ายปกครองดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่าง อาทิ หน้าที่ในการควบคุม หน้าที่ในการกำกับดูแล หรือหน้าที่ในการใช้อำนาจในทางบริหารในลักษณะทั่ว ๆ ไปเพื่อปฏิบัติภารกิจในการจัดทำบริการสาธารณะหรือดำเนินกิจการทางปกครอง หรือการจัดทำบริการสาธารณะทางปกครอง ซึ่งการกำหนดหน้าที่ที่มีลักษณะทั่วไปดังกล่าวนี้ กฎหมายไม่ได้กำหนดถึงรายละเอียดขั้นตอนวิธีการ หรือสิ่งที่ฝ่ายปกครองจะต้องกระทำการหรือสิ่งที่ฝ่ายปกครองจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจน แต่เป็นเรื่องในทางนโยบายหรือในทางบริหารของฝ่ายปกครอง ขณะที่หน้าที่ที่มีลักษณะเฉพาะเป็นหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดลักษณะของเนื้อหาสาระที่มุ่งไปในทางกำหนดให้เป็นหน้าที่ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงแก่ฝ่ายปกครองให้ต้องปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กฎหมายกำหนด ในบางกรณีจะเป็นกฎหมายที่ก่อตั้งสิทธิให้แก่ปัจเจกบุคคล หน้าที่เฉพาะเรื่องนี้หากฝ่ายปกครองได้ลงมือปฏิบัติหน้าที่แล้วอาจจะก่อให้เกิดผลในทางนิติสัมพันธ์หรือไม่ก็ได้ แล้วแต่กรณี [9] และเมื่อพิจารณากฎหมายที่กำหนดหน้าที่ในการป้องกันและจัดการการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบของประเทศสหรัฐอเมริกา [10] ประเทศฝรั่งเศส [11] และประเทศอังกฤษ [12] แล้วพบว่ากฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่กำหนดหน้าที่ที่มีลักษณะทั่วไป เช่น การจัดการเหตุฉุกเฉิน การช่วยชีวิตและทรัพย์สิน การอพยพ และการฟื้นฟู เป็นต้น

แต่หากมีข้อเท็จจริงว่ามีการข่าวแจ้งเตือนถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดการก่อการร้ายขึ้นแต่ฝ่ายปกครองไม่ได้ดำเนินการใด ๆ ต่อมาเกิดเหตุการณ์การก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบขึ้น เช่นนี้ ฝ่ายปกครองย่อมต้องรับผิดในความเสียหายนั้น [13] หรือการให้บริการสาธารณะในสถานที่ที่ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ เช่น โรงไฟฟ้า

---

[9] สรีรัตน์ หมวดเมือง อ้างใน ฐิติพร ป่านไหม, “ปัญหาเงื่อนไขการฟ้องคดีปกครองเกี่ยวกับการละเลยต่อหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), น.31-33.

[10] Robert T. Stafford Disaster Relief and Emergency Assistance Act หรือกฎหมายบรรเทาสาธารณภัยและการให้ความช่วยเหลือฉุกเฉิน

[11] Loi relative à l'état d'urgence หรือพระราชบัญญัติสถานการณ์ฉุกเฉิน ฉบับลงวันที่ 3 เมษายน ค.ศ.1955

[12] The Civil Contingencies Act 2004 หรือกฎหมายในสถานการณ์ฉุกเฉิน ค.ศ. 2004

[13] CE 11 mai 1984, SA Alta et Chemt-Vicent

นิวเคลียร์ รัฐอาจจะต้องรับผิดในความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เนื่องจากโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ต้องเป็นอาคารที่คงทนต่อภัยต่าง ๆ หรือมีระบบประกันภัยเพื่อคุ้มครองความเสียหายต่าง ๆ ซึ่งหากเกิดมีการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบและเกิดความเสียหายขึ้น ย่อมถือว่ารัฐมีความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงที่รัฐในฐานะที่เป็นผู้ให้บริการสาธารณะดังกล่าวย่อมต้องรับผิดในความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบ [14] โดยผู้ศึกษาเห็นว่าความรับผิดของรัฐในกรณีนี้ไม่เป็นความรับผิดโดยปราศจากความผิด เนื่องจากความรับผิดโดยปราศจากความผิด (responsabilité sans faute) เป็นความรับผิดที่จำต้องมีการกระทำเสียก่อน เพียงแต่ไม่ต้องพิจารณาว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดหรือไม่ หากแต่ ต้องพิจารณาว่าการกระทำนั้นได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ก็จำต้องรับผิดแล้ว [15]

โดยที่รัฐไม่ต้องรับผิดในความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบจากการงดเว้นหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ ยกเว้นกรณีที่รัฐมีหน้าที่ที่เฉพาะเจาะจงซึ่งกำหนดให้รัฐต้องปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือหน้าที่ของรัฐนั้นมีความสัมพันธ์เป็นพิเศษให้ต้องรับผิด และกรณีที่รัฐมีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงจนเกิดความเสียหายขึ้น อย่างไรก็ตามระบบกฎหมายต่างประเทศหรือแม้แต่ระบบกฎหมายของประเทศไทยได้มีกำหนดการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายไว้ โดยระบบดังกล่าวเกิดจากแนวคิดเกี่ยวกับรัฐสวัสดิการ (Welfare State) ในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา โดยการแยกแนวความคิดเรื่องการจ่ายค่าทดแทนหรือค่าเสียหายโดยรัฐ (compensation) ออกจากการชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิด (restitution) ซึ่งถือเป็นความจำเป็นที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรมโดยเฉพาะในคดีอาญาร้ายแรง หากไม่มีการช่วยเหลือจากรัฐแล้วผู้เสียหายจะต้องทุกข์ทรมานจากผลที่ตนไม่ได้เป็นผู้กระทำ แม้ว่ารัฐไม่ต้องรับผิดในความเสียหายนั้นแต่หากมีประชาชนพลเมืองของรัฐได้รับความเสียหายโดยที่ไม่มีการเยียวยาความเสียหาย รัฐจึงควรเข้ามาให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชกรรม สำหรับวิธีการในการให้ความช่วยเหลือในแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันออกไป บางประเทศอาจเป็นการให้เงินช่วยเหลือ บางประเทศอาจจัดให้มีบริการช่วยเหลือจาก

---

[14] เขมภูมิ ภูมิถาวร. *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 6* น.14.

[15] ชาญชัย แสวงศักดิ์. คำอธิบายกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐ, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2554), น. 354-355.

หน่วยงานหรืออาสาสมัคร บางประเทศอาจให้ความช่วยเหลือโดยผ่านโปรแกรมในการให้ความช่วยเหลือ [16] ซึ่งระบบดังกล่าวอาจทำให้เข้าใจผิดได้ว่ารัฐเข้ามารับผิดแทน

United States Code หรือประมวลกฎหมายแห่งสหพันธ์ได้กำหนดถึงสิทธิของผู้เสียหายจากการก่อการร้ายไว้ใน หัวข้อที่ 18 ส่วนที่ 1 บทที่ 113 B มาตรา 2333 โดยกำหนดให้บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการก่อการร้าย หรือทายาทของผู้เสียหายสามารถฟ้องต่อศาลเพื่อให้ผู้ก่อการร้ายชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยสามารถฟ้องร้องเรียกค่าชดเชยความเสียหายได้สามเท่าของความเสียหายนั้น รวมทั้งพร้อมค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการดำเนินคดีรวมทั้งค่าทนายความด้วย [17] และต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายอาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐหรือ Uniform Crime Victims Reparation Act [18] นอกจากนั้น USA Patriot Act หรือกฎหมายต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐอเมริกา ยังได้กำหนดให้ผู้เสียหายซึ่งได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนเหยื่อทางอาชญากรรมตาม Victims of Crime Act of 1984 หรือพระราชบัญญัติการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งได้จัดตั้งกองทุนผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมขึ้นโดยมีแหล่งเงินทุนจากงบประมาณและเงินค่าปรับในดคีอาญาที่เก็บจากบุคคลที่ถูกพิพากษาว่าได้กระทำความผิด เงินที่ได้จากการริบเงินประกัน และเงินอื่น ๆ ที่ให้จ่ายเข้ากองทุน [19] และเมื่อรัฐได้จ่ายค่าชดเชยความเสียหายแก่ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหายแล้ว รัฐจะรับช่วงสิทธิไล่เบี้ยจากผู้กระทำผิด โดยสามารถเรียกร้องความเสียหายทั้งหมดแต่ไม่เกินจำนวนที่รัฐได้จ่ายให้แก่บุคคลดังกล่าวต่อไป [20] ขณะที่ประเทศฝรั่งเศส ตามรัฐบัญญัติ

---

[16] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, “รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาแนวทางการให้ผู้กระทำความผิดหรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมร่วมรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหาย : กรณีรัฐจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา,” (เสนอต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม 2553,) น. 10-11.

[17] United States Code Title 18 Part I Chapter 113B TERRORISM § 2333.

[18] ศุภมาศ พยัฆวิเชียร, “การช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544,” (เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรม ระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 11 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2551) น. 28.

[19] USA Patriot Act SEC. 624. VICTIMS OF TERRORISM.

[20] ชนัญญา กิจทวี, “การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2546), น.46.

ลงวันที่ 6 กรกฎาคม ค.ศ. 1990 กรณีการก่อการร้าย ผู้ประสบภัยจะมีสิทธิได้รับเงินเยียวยาความเสียหายโดยทันที หากแต่เป็นกรณีการกระทำฝ่าฝืนกฎหมายธรรมดา กองทุนจะเยียวยาเฉพาะกรณีเป็นการกระทำความผิดฝ่าฝืนหน้าที่ นอกจากนี้มีเจตนาเพื่อให้การเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายจากการก่อการร้ายอย่างแท้จริง โดยกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้กำหนดเงื่อนไขในเรื่องระยะเวลามาตรา 706-9 บัญญัติให้มีคณะกรรมการพิจารณาจำนวนเงินที่จัดสรรให้กับเหยื่อผู้เคราะห์ร้าย [21] ส่วนประเทศอังกฤษได้มีระบบความรับผิดชดใช้ค่าทดแทนให้แก่บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของอาชญากรรมตามพระราชบัญญัติการชดเชยค่าเสียหายในคดีอาญา หรือ Criminal Injuries Compensation Act 1995 มาตรา 2 ได้บัญญัติให้มีการจ่ายค่าชดเชยหรือในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลที่ได้รับบาดเจ็บอย่างใดอย่างหนึ่งหรือได้รับบาดเจ็บทางอาญา โดยจำนวนเงินค่าชดเชยจะพิจารณาถึงลักษณะของการบาดเจ็บ และจำนวนเงินเพิ่มเติมของค่าชดเชยต่อการสูญเสียรายได้ในกรณีที่ได้รับบาดเจ็บร้ายแรง และกรณีผู้เสียหายได้รับความเสียหายทรัพย์สิน The Riot Compensation Act 2016 มาตรา 2 ได้บัญญัติให้มีการชดเชยความเสียหายในทรัพย์สินที่ได้รับความเสียหายจากการมีถูกขโมยหรือถูกทำลายโดยบุคคลใด ๆ ในเหตุจลาจล จากกองทุน ทั้งนี้ ในกรณีที่บุคคลใดได้มีการประกันภัยหรืออื่น ๆ การชดเชยจะลดลงตามจำนวนเงิน

ขณะที่ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 บัญญัติขึ้นจากการที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาให้ได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควร โดยที่ตนไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายในทางอื่น ซึ่งผู้เสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบก็ถือว่าเป็นผู้เสียหายตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย อย่างไรก็ตามรัฐบาลที่ผ่านมาได้มีการกำหนดการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบเพิ่มเติม โดยการออกมติคณะรัฐมนตรี เช่น ผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ระเบิดบริเวณสี่แยกราชประสงค์ ผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ระเบิดในพื้นที่ 7 จังหวัดภาคใต้ ผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมือง แต่ทั้งนี้การให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในแต่ละเหตุการณ์ก็มีความแตกต่างกัน เช่น การนำพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรมพ.ศ. 2543 [22] หรือการนำฐานข้อมูลรายได้เฉลี่ยประจำ ต่อคนต่อปี ตาม

[21] เขมภูมิ ภูมิถาวร, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 6* น. 19-20.

[22] การให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์เหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมืองปี 2556-2557 ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2558.

สถิติรายได้ประชาชาติของประเทศไทย (GDP per capita) [23] มาเป็นฐานในการให้ความช่วยเหลือ ส่งผลให้ผู้เสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบในประเทศไทยจะได้รับความช่วยเหลือมากกว่าผู้เสียหายจากความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และสำหรับประเด็นที่คณะรัฐมนตรีได้ให้ความช่วยเหลือโดยมีฐานความคิดที่แตกต่างกันนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าจะทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการช่วยเหลือเยียวยาความเสียหาย อีกทั้งผู้ศึกษาเห็นว่าไม่สามารถนำกฎหมายต่าง ๆ มาปรับใช้การพิจารณากำหนดการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบได้โดยตรง กล่าวคือ ไม่สามารถพิจารณาได้ว่าผู้เสียหายหรือผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมืองเป็นผู้ที่ปฏิบัติราชการตามหน้าที่มนุษยธรรมซึ่งพลเมืองดีพึงปฏิบัติ รวมทั้งเนื่องจากงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือเป็นงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งไม่ได้มีการพิจารณาโดยฝ่ายนิติบัญญัติดังเช่นการให้ช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 อันส่งผลให้เกิดภาระต่องบประมาณในปีที่ได้มีการช่วยเหลือเยียวยาและภาระต่องบประมาณของประเทศในภาพรวมได้

ดังนั้น เพื่อให้การช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบเป็นอย่างมีความถูกต้องด้วยความเสมอภาค รัฐไม่ควรมีการกำหนดเป็นมติคณะรัฐมนตรีเพิ่มเติม แต่เห็นควรให้บัญญัติกฎหมายในการชดเชยเยียวยาความเสียหายจากการการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบโดยเฉพาะหรือให้นำพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาใช้ โดยควรกำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนขึ้นมาในกฎหมาย เพื่อนำเงินมาใช้ในการชดเชยค่าเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบ โดยแยกต่างหากจากกองทุนในการชดเชยผู้เสียหายในคดีอาญาดังเช่นประเทศฝรั่งเศส

บทสรุป

ผู้ศึกษาเห็นว่าแม้ว่ารัฐจะมีภารกิจในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในและความปลอดภัยของรัฐ และการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน แต่หน้าที่ดังกล่าวเป็นหน้าที่ทั่วไปที่รัฐไม่ต้องรับผิดอันเนื่องมาจากการงดเว้นหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ยกเว้นแต่รัฐมีหน้าที่ที่เฉพาะเจาะจงที่กำหนดให้รัฐต้องปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยในส่วนของประเทศไทยนั้น หน้าที่ในการป้องกันและการจัดการการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบไม่ส่งผลต่อความรับผิดเช่นเดียวกัน หากแต่ในกรณีรัฐ

[23] การให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมืองปี 2548-2553 ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2555.

จะต้องรับผิดในความเสียหายหน้าที่นั้นต้องมีความสัมพันธ์เป็นพิเศษและการกระทำดังกล่าวเป็นไปโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

และผู้ศึกษาเห็นว่ารัฐยังไม่มีการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงภัยหรือการสูญเสียความเสมอภาคของพลเมืองต่อการรับภาระสาธารณะ ในความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบ จึงไม่ส่งผลให้เกิดความรับผิดของรัฐโดยปราศจากความผิด กล่าวคือ รัฐไม่มีการกระทำต่อผู้เสียหายที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงภัยหรือรัฐไม่ได้เป็นผู้ก่อให้เกิดความเสี่ยงภัยแก่ผู้เสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบ และรัฐไม่มีการกระทำการให้เกิดการสูญเสียความเสมอภาคของพลเมืองต่อการรับภาระสาธารณะ รัฐจึงไม่ต้องรับผิดในความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบ ยกเว้นกรณีที่รัฐกระทำการโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ดังนั้นเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการอำนวยความยุติธรรม รัฐควรกำหนดให้มีมาตรการทางกฎหมายเพื่อผู้ให้ผู้กระทำความผิดมารับโทษและชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย ดังเช่นการกำหนดให้ผู้ก่อการร้ายต้องชดเชยความเสียหายเป็นสามเท่าของความเสียหายนั้น พร้อมทั้งค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการดำเนินคดีหรือค่าทนายความให้แก่ผู้เสียหาย และเมื่อรัฐได้จ่ายค่าชดเชยความเสียหายแก่ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหายแล้ว รัฐจะรับช่วงสิทธิไล่เบี้ยจากผู้กระทำผิด

โดยการให้ความช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบของรัฐมีความแตกต่างจากการเรียกร้องให้ผู้ก่อการร้ายและผู้ก่อความไม่สงบต้องรับผิดชดเชยความเสียหาย ทั้งนี้ การให้ความช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบของรัฐจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราในการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมนั้นจะแตกต่างกันออกไป ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งกฎหมายภายในแต่ละรัฐ สำหรับประเทศไทยมีกฎหมายที่บัญญัติการให้ความช่วยเหลือไว้ได้แก่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และผู้เสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบในประเทศไทย อาจยังได้รับความช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายในทางอื่นอีก ซึ่งจะขึ้นอยู่กับกรณีที่ฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลในแต่ละสมัยจะมีนโยบายในการให้ความช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายอย่างไรที่ผ่านมาคณะรัฐมนตรีได้กำหนดให้มีการให้ความช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบที่แตกต่างกันในแต่ละเหตุการณ์ เพราะว่าได้มีการนำกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ หรือการนำฐานข้อมูลรายได้เฉลี่ยมาเป็นฐานในการให้ความช่วยเหลือ ทำให้การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบในประเทศไทยจะได้รับมากกว่าตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และยิ่งการที่คณะรัฐมนตรีได้ออกหลักเกณฑ์โดยไม่มีฐานความคิดทางกฎหมายนั้น

ผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นการใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบเป็นการเลือกปฏิบัติ จะทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการช่วยเหลือเยียวยาความเสียหาย อีกทั้งงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายตามมติคณะรัฐมนตรีนั้นมาจากงบประมาณแผ่นดิน รวมทั้งไม่ได้มีการประมาณการรายจ่ายเพื่อเสนอต่อฝ่ายนิติบัญญัติดังเช่นการให้ช่วยเหลือเยียวยาความเสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งส่งผลให้เกิดภาระต่องบประมาณในปีที่ได้มีการช่วยเหลือเยียวยาและภาระต่องบประมาณของประเทศในภาพรวมได้

ดังนั้น เพื่อให้การเยียวยาความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบ ที่เป็นธรรมและเหมาะสม เห็นควรให้บัญญัติกฎหมายในการชดเชยเยียวยาความเสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบโดยเฉพาะ หรือแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยแยกกลุ่มผู้เสียหายจากการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบเป็นพิเศษ

บรรณานุกรม

หนังสือ

กฤดิกร วงศ์สว่างพานิช. THOU SALL FEAR : เจ้าจงตื่นกลัว การก่อการร้าย ความรุนแรง และการครอบงำ. กรุงเทพฯ : มติชน, 2559.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. ชาติ ชัยเดชสุริยะ, ณัฐวสา ฉัตรไพบูลย์. (ผู้แปล) มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทาง . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2547.

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. รัฐธรรมนูญและการเมืองการปกครองสหรัฐอเมริกา . นครปฐม : โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ, 2544.

คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ. รายงานฉบับสมบูรณ์ คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.) กรกฎาคม 2553 - 2555.

จิตติ ติงศภัทิย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพานิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึงมาตรา 452 ว่าด้วยมูลเหตุแห่งหนี้. พิมพ์ครั้งที่ 4 . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.

จิ๊ด เศรษฐบุตร. หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด . กรุงเทพฯ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518.

ชาญชัย แสวงศักดิ์.กฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐโดยปราศจากความผิด.พิมพ์ครั้งที่ 7 .กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2554.

_____.กฎหมายมหาชน ความเป็นมา ทฤษฎี และหลักการที่สำคัญ. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2553.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ์. คำอธิบายกฎหมายอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2556.

ธนาชัย สุขวณิช. ประมวลเหตุการณ์ความขัดแย้งในสังคมไทยและแนวทางแก้ไข. กรุงเทพฯ : ปัญญาชน, 2555.

นันทวัฒน์ บรมานันท์. มาตรฐานใหม่ของการจัดทำบริการสาธารณะระดับชาติในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ศาลรัฐธรรมนูญ, 2555.

_____. หลักพื้นฐานกฎหมายปกครองฝรั่งเศส. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2547.

บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2552.

บุญรอด ศรีสมบัติ. รู้เท่าทัน...การก่อการร้าย. กรุงเทพฯ : บริษัท ซี แอนด์ เอส พริ้นติ้ง จำกัด, 2555.

ไพจิตร ปุญญพันธุ์. กฎหมายเปรียบเทียบไทยกับประมวลกฎหมายนานาประเทศ,พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2546.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน. กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.

_____. กฎหมายปกครองเปรียบเทียบ : ความรับผิดของรัฐในระบบกฎหมายเยอรมัน ฝรั่งเศส และอังกฤษ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.

วิภาวรรณ ตุวยานนท์. (ผู้แปล) มองเตสกิเออ, บารอน ชาร์ลส์ เดอ เซอกองดาต์. เจตนารมณ์แห่งกฎหมาย (De l' esprit des lois). กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

วิษณุ วรัญญู. ตำรากฎหมายปกครองว่าด้วยกฎหมายปกครองทั่วไป . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ดอกเบี้ย, 2551.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) การวิเคราะห์กฎหมายด้วยวิธีทางเศรษฐศาสตร์ : การคิดค่าเสียหายในคดีละเมิด. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2555.

สมยศ เชื้อไทย. หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2555.

สำนักงานศาลปกครอง. รวมหลักการกฎหมายปกครองฝรั่งเศส . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2547.

สุรชาติ บำรุงสุข. การบริหารจัดการเพื่อต่อต้านการก่อความไม่สงบ = Counterinsurgency management. (โครงการความมั่นคงศึกษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2555.

สุษม ศุภนิตย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพานิชย์ว่าด้วยละเมิด. กรุงเทพ : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2543.

ศักดิ์ สนองชาติ. คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพานิชย์ว่าด้วยละเมิด. กรุงเทพฯ : สำนักนิติบรรณาการ, 2540.

อำพน เจริญชีวินทร์. หลักกฎหมายละเมิดทางปกครอง. กรุงเทพฯ : นิติธรรม, 2548.

วิทยานิพนธ์

กาญจน์กนก อติสุธาโภชน์. “ความรับผิดอย่างอื่นของฝ่ายปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 : ศึกษาเปรียบเทียบกับความรับผิดของฝ่ายปกครองในระบบกฎหมายฝรั่งเศสและเยอรมัน,” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

ฉันทิกา กุลธำรงค์. “ความรับผิดชอบของรัฐโดยปราศจากความผิด : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายฝรั่งเศสกับกฎหมายไทย.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ฐิติพร ป่านไหม, “ปัญหาเงื่อนไขการฟ้องคดีปกครองเกี่ยวกับการละเลยต่อหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าเกินสมควร.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

ดุสิต ยมจินดา“บทวิเคราะห์ว่าด้วยกฎหมายการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

ธีรภัทร์ เมฆฉา. “ความรับผิดทางอาญาในการชุมนุมในที่สาธารณะ” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

ปิยณัฏฐ์ อ่อมด้วง. “ข้อความคิดว่าด้วยความผิดฐานก่อการร้าย.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

ปีติ ส่งสัมพันธ์สกุล. “ความรับผิดเพื่อละเมิดจากการกระทำโดยละเว้น.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

พรเทพ สุขทรัพย์. “ความรับผิดของรัฐในความเสียหายจากภัยพิบัติธรรมชาติ” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

พิสมัย แนบสนิท. “ปัญหาในการให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้” สารนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. “ผู้เสียหายในคดีอาญา : การศึกษาสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

อัศวิน ศุกระศร.“ความผิดฐานก่อการร้ายในประเทศไทย : มาตรการป้องกันและปราบปราม” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

งานวิจัย

เขมภูมิ ภูมิถาวร. “รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การก่อการร้ายและแนวทางในการเยียวยาผู้เสียหาย (Terrorism and Compensation for the victims).” (เสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย คณะนิติศาสตร์ มธ., 2558)

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. “รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาแนวทางการให้ผู้กระทำความผิดหรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมร่วมรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหาย : กรณีรัฐจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา. เสนอต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม.” 2553.

เฉลิมพล พูนชัย. “มาตรการแก้ไขเยียวยาผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตในการชุมนุมสาธารณะ.” ผลงานทางวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2556.

ศุภมาศ พยัฆวิเชียร. “การช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544.” เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรม ระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 11 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. 2551.

สุรพล นิติไกรพจน์ และคณะ. “หลักกฎหมายปกครองฝรั่งเศส” เสนอต่อสำนักงานศาลปกครอง.” 2545.

โอกาส เตพละกุล. “การชุมนุมสาธารณะกับความผิดฐานก่อการร้าย.” เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 2 วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

บทความ

ณรงค์ฤทธิ์ เพชรฤทธิ์. “ความรับผิดของรัฐโดยปราศจากความผิด.” ในรวมบทความกฎหมายมหาชน, นันทวัฒน์ บรมานันท์, เล่ม11 (กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2556)

ปาลีรัฐ ศรีวรรณพฤษ์. “พัฒนาการเรื่องความรับผิดของฝ่ายปกครองในฝรั่งเศส.” วารสารกฎหมายปกครองของสำนักงานศาลปกครอง. เล่มที่ 6. (2530).

อนันต์ จันทรโอภากร. “โครงสร้างความผิดทางละเมิดรวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์.” (กรุงเทพฯ : พี.เค.พริ้นติ้งเอ้าส์, 2531)

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ปิยบุตร แสงกนกกุล. “ทำความเข้าใจ หลักการ “เงินเยียวยา” ทำไมห้ามฟ้องแพ่ง.” http://prachatai.com/journal/2012/05/40658, 5 กันยายน 2559.

ครองธรรม ธรรมรัตน์. “การใช้กฎหมายรักษาความมั่นคงของรัฐ : กับอำนาจการตรวจสอบของศาล.” http://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/admincourt_journal/everyorganization/4.pdf, 18 กันยายน 2559.

BOOKS

Bernhard A. Koch (ed.). Terrorism, Tort Law and Insurance A Comparative Survey .Austria: Springer-Verlag Wien New York, 2004.

David Black. What to Do When the Shit Hits the Fan . New York :Skyhorse Publishing, 2007.

WJ Schurink . Ina Snyman and WF Krugel. Victimization Nature and Trend. South Africa : Gutenberg Book Printing , 1992.

THESIS

Robert F. Taylor. “No Fault Takes a French Twist: A French Re-Examination of the Nature of Liability.” (9 Loy. L.A. Int’l & Comp. L.J. (545), 1987